

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Corpus Doctrinae Christianae

Melanchthon, Philipp

Lipsiae, 1572

VD16 M 2890

De Coena Domini.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36094

quos invocatum est nomen Christi, recipi in gratiam, non Tur-
 cos non Iudaicos. SED reclamant Anabaptistæ, negant pro-
 baptismum infantibus, cum nō intelligant verbum, & ceremonia
 sine accipientis sit otiosa. Ad hoc respondeo: Verissimum est, in
 adultis requiri pœnitentiam & fidem. Sed de infantibus hoc
 est tenere: Spiritus sanctus per baptismum eis datur, qui efficit
 in eis novos motus, novas inclinationes ad Deum pro ipsorum modo,
 ut id tenere affirmatur. Nam hæc certa sunt, recipi infantes à Deo
 per hoc ministerium, dari item semper cum remissione peccati Spi-
 ritum sanctum, & neminem placere Deo, nisi sanctificatum à Spiritu
 sancto. Sicut clare inquit Christus, Nisi quis renatus fuerit ex aqua &
 Spiritu, non intrabit in regnum cœlorum. Item 1. Cor. 15. Caro & san-
 guis, videlicet sine Spiritu sancto, non possunt regnum Dei possidere,
 Et Rom. 8. Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. Cum ergo cer-
 tum sit, hos infantes esse partem Ecclesiæ, & placere Deo, certum &
 hoc est, Deum in eis efficacem esse, quia vitam æternam oportet in
 hac vita inchoari. HÆC de Baptismo pie & diligenter confide-
 remus omnes, ut nos etiam grandiores pacto & foedere illo nos confo-
 lemur, ut supra dixi. Maxime vero adolescentes caueant, ne donum
 spiritus effundant, neque illam ingentem gloriam amittant, quam præ-
 dicat Christus de infantibus in Ecclesia: Non est voluntas Patris, ut
 pereat unus de parvulis istis. Quæ potest maior gloria cogitari, quam
 quod affirmat, hos certo placere Deo, & ei curæ esse? Et parentes hæc
 sibi de baptismo inuocent Deum pro infantibus & eos Deo commen-
 dant, ac statim cum doceri possunt, assuefaciant eos, ut ipsi inuocent
 Deum, & filium eius, & paulatim eis tradant summam Euangelij. De-
 bere, cum pueri sint magna pars Ecclesiæ, sciant parentes & præce-
 ptores sibi non exiguum thesaurum commendatum esse: Quare præ-
 stent fidem & diligentiam in docenda, & regenda iuuentute.

DE COENA DOMINI.

SAEPE dictum est, singulare & ingens Dei beneficium esse, & ad-
 mirabilis ipsa creatione rerum, quod Deus se patefecit humano
 generi certis & illustribus testimonijs, & voluntatem suam de nostra
 salute tradidit claris promissionibus nobis declaravit, & harum pro-
 missionum voce, Ecclesiam sibi inde vsq; ab initio post receptos pri-
 mos parentes condidit, & collegit. Hæc ipsa patefactio manifeste
 communit nostras mentes, ut statuere cogantur, nos Deo curæ esse,
 ut ab eo respici. Ideo historix omnes patefactionum, quæ scriptæ
 sunt, sæpe cogitentur, ut cum lapsos primos parentes Deus rece-
 pit, & primam promissionem edidit, cum Noë mandauit ut arcam
 conderet, cum Abrahæ promissionem nouam tradidit, cum populum

ex Aegypto eduxit, & suæ Ecclesiæ certum domicilium, ut ita dicam, & certam sedem dedit, cum misit Prophetas, ac deniq; Filium Dei nostrum Iesum Christum, & resuscitatione mortuorum, & alijs miraculis declaravit vere à Deo missos esse. Quoties autem fit mentio promissionum, & conditæ seu instauratæ Ecclesiæ, simul consideres à Deo addita testimonia quædam, incurrentia in oculos, quæ essent quasi *σφραγίς* & promissionum. Et tres causæ magis ac præcipuæ sunt, cur illi externi ritus additi sint promissioni.

P R I M A, ut priuatim commonefacerent videntes de promissione & de voluntate Dei erga nos, atq; ita per ea fides in nobis erga Deum excitaretur & confirmaretur. **S E C U N D A** causa huius est, ut memoria publice durabilior esset, & propagari ad omnem posteritatem promissio certius posset. Nam ritus incurrentes in oculos, sunt diuturniores, ut videmus Ethnicos etiam retinuisse ritus acceptos Patribus, amissa doctrina Patrum, quos ritus tamen corrumperunt, & subinde novas opiniones & noua idola fingerent. Cæterum manifestum est, ritus ad memoriam & propagationem conducere. Et multi ritus pinxerunt promissiones, ut circumcisio admonerebat Abraham posteros de semine. Mactatio victimarum admonerebat Patres de morte venturi Domini.

T E R T I A causa fuit & est, ut ritus illi essent nerui publicorum congressuum. Vult enim Deus ministerium Euangelij publicum esse, non vult in latebris, ut Eleusinia, tanconneri inclusam Euangelij vocem, sed exaudiri eam vult à toto genere humano, vult se agnosci & inuocari. Ideo vult esse publicos & honestos congressus, & in his sonare Euangelij vocem, vult se ibi inuocari & celebrari, vult etiam hos ipsos congressus testes esse seiunctiōis Ecclesiæ Dei ab aliarum gentium sectis, factionibus, & opinionibus. Conuenit Iohannes Ephesi cum suo cœtu, & docet Euangelium, & Sacramenti, totus cœtus ostendit se hanc doctrinam amplecti, & Deum inuocare, qui Euangelium tradidit, & seiunctum se esse à Diænæ, Iouis, & aliorum idolorum cultoribus. Vult enim Deus conspici & audiri suam Ecclesiam in mundo, & vult seiunctam esse multis publicis notis à reliquis gentibus. Sic habuerunt suos cœtus Adam, Seth, Enoch, Noa, Sem, Abraham, & deinceps politia Israel habuit multos ritus, ut seiunctio illa à gentibus esset conspicua.

Q U A N Q U A M autem Diabolus semper conatus est, & conatur delere ministerium Euangelij, & dissipare hos cœtus, & congressus Ecclesiæ per tyrannos & hæreticos: tamen Deus sua immensa misericordia semper seruaui, & subinde restituit & ministerium Euangelij & publicos Ecclesiæ congressus. Quid nunc arma Turcica alioquin liuntur, nisi ut deleant vocem Euangelij, dissipent congressus Ecclesiæ Dei? At Deus seruaturum se Ecclesiam suam promisit, & serua-

ipsa cœna Domini inclusa est hæc promissio, quæ affirmat non tantum esse Ecclesiam Dei in hoc mundo: lubet enim annuntiarum Domini, & hanc cœnam distribui, donec venerit. Hæc con-ceptio pijs grata esse debet. Et retinentes puritatem Euangelij, & pi-issimum Sacramentorum, haud dubie defenduntur. Hæc præ-ceptum, ut cogitemus de causis institutæ cœnæ Domini, quæ & ipsa testimonium est insigne patefactionis Dei. Non aliter audias verba huius cœnæ, quam si ipsum Christum coram tecum loquentem audires, & simul de ipsius resurrectione & cæteris miraculis cogites, quibus se vere Deus nobis patefecit. Ac scias institutum esse hoc Sa-ramentum, primum ad commoerfaciendos singulos, & excitandam & confirmandam fidem in nobis, deinde, ut memoria passionis & re-surrectionis Christi perpetuo propagetur hoc ritu, deniq; ut sit ner-uis publicæ congregationis, in qua Ecclesia Dei ostēdat, se seiunctam esse à cæterarum gentium opinionibus. P o s t hæc exordia hæc sequuntur capita considerentur. Primum, quomodo instituta sit cœna Domini. Secundum, quibus proficit manducatio. Tertium, qui sint ad eam admittendi. Quartum, de abusu & prophanatione Sacramenti.

DE PRIMO.

R i t u s describitur à Mattheo, Marco, Luca, & à Paulo. Et no-minatim inquit Paulus, Conuenientibus vobis. Vult publici congres-sus ceremoniam esse hanc cœnam, & simul vult ibi doceri Euangeli-um, invocari Deum, mentione & fiducia Domini nostri Iesu Christi, & agi gratias. Ideo dictum est: Hoc facite ad recordationem mei.

N e c est inane spectaculum, sed Christus reuera adest, dans per hoc ministerium suum corpus & sanguinem manducanti & biben-ti. Sicut & veteres scriptores loquuntur. Cyrillus in Iohanne inquit: Vult considerandum est, Christum non solum per dilectionem in no-bis esse, sed etiam naturali participatione, id est, adesse non solum ef-ficitur, sed etiam substantia. E t Hilarius ait: De naturali enim nobis veritate quæ dicimus, nisi ab eo didicimus, stulte & im-petiteremus. Ipse enim inquit: Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, & deinceps. Hæc accepta & haulta efficiunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit. Non imaginemur esse me-moriam hominis mortui, ut sunt spectacula de Hercule, & similia. Abipimus has profanas cogitationes, ac hoc testimonio commone-scit credamus, vere Christum pro nobis factum esse victimam, ac mortuum, sed reuera etiam resuscitatum, iam regnare, & adesse suæ Ecclesie, & in hoc ministerio vere nos sibi tanquam membra adiun-gere.

I N Ecclesijs quæ recte docentur, inuitandi sunt, & affectuendi auditores, vt crebrior vsus sit Sacramenti corporis & sanguinis Christi, & ut in vsu simul exciteur ardentior inuocatio & gratiarum actio. Et simul docendi sunt homines, quibus proficit manducatio. Vnde vituperandum & deplorandum est, qui multi qui volunt videtur, vtra Ecclesiæ totis annis decem vix semel aut bis sumunt Sacramentum: Et simul cum hac negligentia obrepunt prophanæ opinionis, extinguitur inuocatio, & accedunt alia vitia. **O**rtum in Ecclesiæ multo erat frequentior vsus Sacramenti, vt veteres historici Canonæ ostendunt. Est & alteri malo magna diligentia & sollicitudo occurrendum, ne ignari quid agant, & polluti manifestis vitijs, sine pœnitentia ad communionem accedant. **I**deo vile & parum stitutum est, prius singulos explorare quid intelligat, quid didicerit, & in eo colloquio rudiores docere, & quid sit Sacramentum, & quid sit vsus, & quibus proficit. **D**einde manifestum est, de hoc sæpe dicendum esse, non prodesse manducationem ijs, qui non agunt pœnitentiam, sed perseverant in delictis contra conscientiam, hoc Paulus clara voce affirmat: Qui manducauerit panem hunc, & biberit poculum Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. Manducant autem indigne, qui non afferunt timorem Dei & fidem, seu pœnitentiam & fidem, & scientes perseverant in delictis contra conscientiam. Alij indulgent libidinibus, alij odijs & iniuriarum cupiditati vindictæ: Alij alijs sceleribus pollutos se esse norunt, & proponunt propositum malefaciendi. Hæc mala per sese offendunt Deum. Sed Paulus cumulari hanc offensionem noua tristiore offensione inquit, quod contumelia afficiant corpus & sanguinem Domini. Deinde addit alteram comminationem: Edens & bibens indigne, cuius sibi edit & bibit, non discernens corpus Domini, id est, panem sibi accersit, non solum pro prioribus peccatis, sed etiam pro hoc scelere, quod contumelia afficit corpus Domini. **N**eccessaria est igitur pœnitentia seu timor Dei in his, qui accedunt ad communionem.

Et quidem de vtraque, re, de pœnitentia & de fide concitatur hæc ipsa actio. Celebratur memoria mortis Christi. Audis corpus Christi pro te datum esse: Audis sanguinem pro te effusum esse. Hæc verba nos primum de ingenti ira Dei aduersus nostra peccata commonefaciunt, quam cum nullorum hominum aut Angelorum virtutibus aut merita placare potuerint, sed Filij morte placari oportuerit, & mens iudicare potest, peccatum non esse leue malum. Multæ calamitates humanæ, morbi, exilia, supplicia, inopiæ, bella, & nobis imp

sunt, vt de iudicio & ira Dei admoneamur: Sed longe illustrius
 monumentum est ingentis iræ, Filius Dei sudans sanguinem, luctans
 ira Dei, laceratus pendens in cruce. Hoc testimonio si quis non
 avertatur, nec expauescit cogitatione iræ Dei, & mortis Christi, in
 ipsa actione & manducatione, non considerat, quid hic agatur.
 Iesu Christe, fili Dei viui, pro nobis crucifixe & resuscitate, accen-
 dementes nostras, vt ad Deum conuertamur, nec contemnamus iram
 eius, & tuam mortem, sed vere ad agnitionem tuorum beneficiorum,
 & mirandi consilij de tua morte sectamur. **L O N G E** superat
 hoc consilium vniuersam sapientiam omnium creaturarum. Ideo tu
 nos Fili Dei Iesu Christe, erudias, qui dixisti, Nemo nouit Patrem
 nisi Filius, & cui Filius reuelauerit. **D E I N D E** & fides necessa-
 ria est, petens & accipiens remissionem peccatorum. Nam hic offer-
 tur remissio peccatorum, & applicatur credenti: Cum enim hic di-
 catur, hic est sanguis noui Testamenti, admonemur de vniuerso Eu-
 angelio, de toto beneficio noui Testamenti. Et hæc promissio requi-
 rit fidem, vt supra dictum est copiose. At non agens penitentiam,
 nec petit, nec accipit remissionem. Hac igitur doctrina præmoniti,
 euertimus animos ad penitentiam, & afferamus fidem. Digne
 agunt accedunt, qui serio agunt penitentiam, & ideo ad Cænam Do-
 mini accedunt, vt commune facti hoc testimonio & promissione noui
 Testamenti, fidem confirmant. Ad hoc igitur prodest manducatio,
 agens penitentiam, videlicet ad fidem confirmandam, qua sumens
 vere consequitur remissionem peccatorum, & Spiritum sanctum. Si
 noua vox Dei de cælo sonans, testaretur te recipi in gratiam, tum ve-
 ro ingenti animo diceres te Deo crediturum esse, ac gratias ageres:
 Si oportuit in hoc vsu Sacramenti nos sentire. Testatur Christus
 hoc tanto pignore te recipi, te fieri membrum sui corporis. Hoc testi-
 monio admonitus, vere te recipi ab ipso credas, & hac fide inuoces
 Deum, agas gratias Christo, quod morte sua placarit iram Dei, quod
 dederit nobis Euangelium & sua testimonia. **R E I C I E N D V S** est
 error Monachorum & Sacrificulorum, qui finxerunt ex opere
 operato, vt loquuntur, sine bono motu vrentis prodesse sumtionem.
 Vide hæc Pharisæica deliramenta in Ecclesiam irrepererunt? Clare di-
 citur, iustus fide sua viuet. Quare in sumtionem necesse est accedere fir-
 dem, plurimas res maximas cogitantem, iram Dei aduersus pecca-
 tum, mortem Filij Dei, qua Pater placatus est, donationem Euange-
 lij & Sacramentorum, quibus nobis applicat promissam remissionem
 peccatorum. Nam Sacramenta singulis applicant promissionem. Et
 in hac actione Christus nos sibi tanquam membra adiungit. **H A C**
 cogitatione & fide cum inuocamus Deum, & ducente Christo Pon-
 tifice ad eum accedimus, accenduntur corda nostra Spiritu sancto.
 m 4 Ideo

Ideo externa vox Euangelij sonat, vt corda eam fide accipiant, vt inquit Paulus: Fides ex auditu est. Ita externa actio Sacramenti ideo proposita est, vt corda commonefaciat, & fidem exulcitet, non vt ipsa sit finis & meritum reconciliationis. **P O S T Q V A M** autem de principali fine, videlicet de confirmatione fidei dictum est, restat ad duntur multi alij fines: Nam vnus actionis possunt esse multi, sed ordinati. **N E C E S S A R I O** autem ad confirmationem hanc addatur proximus finis, gratiarum actio. Ideo nomen huic ceremonie attributum est *εὐχαριστία*. Hic enim & in docendo commemorantur debent Christi beneficia, & publica voce, & in priuatis precationibus expressa gratiarum actio dicatur.

O M N I P O T E N S Deus, æterne Pater Domini nostri Iesu Christi, conditor omnium rerum, & conseruator, cum Filio tuo coæterno Domino nostro Iesu Christo, & Spiritu sancto tuo, miserere mater propter Iesum Christum Filium tuum, quem mirado & inenarrabili consilio voluisti pro nobis fieri victimam: Ac simul ostendisti ita tuam aduersus peccatum, & immensam misericordiam tuam erga genus humanum, sanctifica, rege, & iuuua me Spiritu sancto tuo, rege & iuuua Ecclesiam tuam, & politas quæ sunt hospitia Ecclesiarum.

G R A T I A S etiam ago tibi omnipotens Deus, æterne Pater Domini nostri Iesu Christi, conditor omnium rerum & conseruator, cum Filio tuo coæterno Domino nostro Iesu Christo, & Spiritu sancto tuo, quod te immensa bonitate patefecisti Ecclesie tuæ, & Filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum misisti, vt pro nobis vittima fieret, & per eum nobis donaretur remissio peccatorum, & vita æterna: Et quod hæc tua immensa beneficia per Euangelium & Sacramenta tua nobis impertis, & Euangelij ministerium & Ecclesiam seruas, nec deleri finis. Vtinam grati, ardenti pectore possimus hanc tantam bonitatem tuam & ingentia beneficia considerare & celebrare. Sed te oro, vt accendas nos Spiritu sancto tuo, vt vere sint gratiamentes, & luceat in moribus nostris gratitudo, &c.

T I B I etiam Iesu Christe Fili Dei, crucifixe pro nobis, & interfecte, ago gratias, quod ingenti amore erga nos intercessisti apud æternum Patrem pro genere humano, & factus es victima pro nobis, & in te deriuasti iram Dei aduersus nostra peccata: Accende etiam nostram, vt hoc ingens beneficium tuum magis intelligamus, & tua gratitudine celebremus, &c. **T A L E M** aliquam formam expressam rudiores teneant, vt se ad cogitationem harum maximarum rerum exultent. Nam fides alitur, & accenditur cogitatione. Ne uecur animus, cum cogitas iusticiam Dei seueram, quod non tenet peccatum sine precio, vere igitur & horribiliter irascitur peccatori. Iam quantus amor Filij est, quod intercessit pro nobis, & iram illi

Quantum? Quanta hæc obiectio sui fuit? quod iacuit coram Deo, & iram eius, tanquam pollutus tuis & tot turpissimorum hominum flagitijs, idolis, libidinibus, & alijs probris. Quid nos superbi cum filius Dei in tantam humilitatem sese abiecerit. Hæc in prædicatione cogitare utile est.

TERTIVS finis accedat, docet ut tuum exemplum pro sit ad retinendam publicam congregationem. Nam si pauci vterentur Sacramento, & paulatim homines ab hoc congressu, tandem Ecclesiæ prorsus obliuiscerentur publicæ congregationis, concionum & Sacramenti, sicut accidit in magna parte orbis terrarum, ubi soli sacrificuli legunt Missas, populus abest à templis, nec audit conciones, nec intelligit usum Sacramenti.

EST autem mandatum Dei, ut singuli suo exemplo invitent alios ad hanc publicam congregationem, ut docet præceptum de Sabbato, quia Deus vult ministerium esse publicum, vult publice sonare vocem Evangelij, vult omnes hanc audire & discere. Promittit etiam se interfuturum his congressibus, & preces exauditurum, ut Math. 18. clare dicitur: Vbi sunt duo aut tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. De quacumque re duo consenserint, hæc fiet eis à Patre meo cœlesti. Hac dulcissima promissione, commendat nobis Christus publicam congregationem, vult nos amare veras, Ecclesiam, esse κοινωνικόν, odit distractiones & dissipationes.

QUARTVS finis est, Confessio doctrinæ. Cum sumis sacramentum, ostendis te eius Ecclesiæ doctrinam approbare, & vellemus eum esse eius cœtus, cum quo manducas agnum.

QUINTVS finis est, Simul manducare mutua dilectionis vinculum est. Sic utrumque vitarissimum fuit in faciendis fœderibus, velci iisdem rebus uniteratis. Et Paulus admonet hanc communionem vinculum esse mutua dilectionis, sicut panis est vnus, ita multi sumus vnum corpus. Hæc de finibus ita intelligantur, ne principalis finis omitatur, neue aliquid affingatur, quod pugnet cum principali fine, & doctrinam de hoc via Sacramenti & de exercitio fidei obruat.

DE TERTIO CAPITE.

Qui sint admittendi, ex dicto Pauli satis intelligi potest: Qui manducat indigne, iudicium sibi manducat. Sumunt autem indigne, qui perseverant in delictis contra conscientiam, seu manifestis, seu arcanis. Item, Qui non afferunt penitentiam & fidem.

Sed ministri iudicare non possunt, nisi de manifestis delictis. Accedat ergo eos, qui polluti manifestis delictis, non emendant se. Memorant præcepti: Nolite sanctum dare canibus. Id est: ism qui Pastorum officium pertinet, explorare doctrinam, & fidem singulorum in populo: & proficere fidem, & ostendere quid sentiamus de doctrina,

m 5 doctrina,

doctrina, apud Pastores singuli debemus. Sicut Petrus precipit, ut peccati sui reddere rationem de fide nostra. Quia vero agitur penitentiam, & serio expauescunt, hi non fugiant Sacramenti usum, propter priores lapsus: Sed sciant ideo hoc tantum pignus propolium esse, ut fides de remissione peccatorum accendatur & confirmetur, & mens reconciliata Deo, rursus eam inuocet, & seruiat ei bona conscientia. Nitatur mens non propria dignitate & puritate, ut filius patris rediens ad patrem, non predicat sua officia & merita, sed agitur, accusat & deplorat suam culpam: Ita nos nostras sordes agnoscamus & acculemus, & confugiamus ad misericordiam propter Christum remissam, cuius misericordiam pignus est hæc ipsa cena, in qua Christus nos sibi tanquam membra adiungit, & restatur donari nobis remissionem peccatorum gratis, hoc est, non propter nostram dignitatem, quia ipse pro nobis factus est victima. Hæc cum in usu Sacramenti inuocatione pie cogitantur, ex his ipsis exercitijs fidei magis diliguntur, quam ex longis disputationibus, & collatio facile diligitur abusus.

D E Q U A R T O C A P I T E .

C O N T R A huius Sacramenti pium usum, de quo dixi, perierunt in Ecclesia horrendæ prophanationes, quas taxari & vitare esse est, iuxta illud: Fugite idola. Ac primum teneatur regula precipua & firma: Ceremonia non habet rationem Sacramenti, nisi non est signum gratiæ Deo placens, cum aliquid instituitur contra præter verbum Dei, aut cum transformatur ceremonia in opus generis diuersum, id est, cum alius finis constituitur, quam qui à Deo prescriptus est, ut si quis aquam Baptismi circumferret spectandam, aut in ea inclusum esse Spiritum sanctum, aut si quis Baptismo utatur ad sanandam lepram. Ita nunc Iudaica & Turcica circumstantia iam habet rationem Sacramenti, hoc est, non placet Deo, sed est spectaculum impium & damnatum à Deo, si enim contra verbum Dei.

E x hoc exemplo multi manifesti abusus cœnz Domini indicari possunt. Spectaculum in quo panis circumferretur, certe non est dedicatio. Dixit autem Christus, Accipite, manducate. Nihil ad Sacramenti rationem quadrat, partem auferre, & alligare illi Christi prorsus sine vilo verbo diuino. Sic transformatur ceremonia in opus generis diuersum, cum dicunt, se offerre filium Dei pro vniuersis, & mereri eis remissionem peccatorum. Longius etiam diligitur ab institutione, cum confertur ad bona corporis impetrandam, ad victoriam, ad felicitatem in mercatu, ad depellendum morbum. Sic offert sacrificulus, ut alijs hæc bona impetret, res aliena ad institutionem agitur. Alienissima vero est, cum sacrificuli ignari quilibet tantum sui ventris causa hanc oblationem (ut vocant) faciunt.

Ita autem scio pertinacissime defendi hos abusus, & excusa-
 stitigij altare cogitatis, & varijs fucis pingi: tamen pij hos hor-
 rit, ut hanc horrendam prophanationem fugiant, iuxta illud: Fu-
 gite idola, & discant pium usum Sacramenti. Ut autem semper publi-
 citate, regnorum ruinæ, bella, vastationes, seditiones, furo-
 res, principum, famæ, pestilentia, fuerunt pœnæ horum scelerû, præ-
 cipue cultus idolorum, iniustarum caedum & libidinum: ita arbitror
 usari arma Turcica, præcipue propter idola in Ecclesiam inuecta,
 prophanationes Missarum, inuocationes mortuorum, & propter va-
 rios libidines. Oremus igitur filium Dei, ut errores corrigat, & pœnas
 mitiget. **N**ec vero opus est longa disputatione in re manifesta.

Ut olim Pharisaici sacerdotes, fingebant se mereri remissionem pec-
 catorum suis macerationibus: ita sinxerunt Monachi & sacerdotes, sua
 oratione mereri se remissionem peccatorum sibi & alijs, viuis &
 mortuis. In hoc errore multæ falsæ & perniciosæ persuasiones conti-
 nentur, videlicet, quod vna Christi passio non satis fecerit pro vniuer-
 sa Ecclesia: Deinde quod homines consequantur reconciliationem
 propter illud opus sacrificii, non fiducia misericordiæ promissæ
 propter filium Dei pro nobis crucifixum. Et sequuntur alij errores
 plures.

OPPONENDA est igitur his fatotib. doctrina vera, de
 merito passionis Christi, de quo dicitur cap. 10. ad Heb. Vna obla-
 tionem consummavit sanctos. Sola igitur Christi mors fuit sacrificium
 pro omnib. nostris peccatis, non alia opera Leuitica, aut postea secu-
 ta.

DEinde manifestum & hoc est, remissionem peccatorum fide
 nos propter Christum, non propter vllum opus nostrum aut sacrificii
 merebere, iuxta sententiam notissimam: & firmissimam: Inustus sua
 fide vivet. Ex his facile ab omnibus pijs dijudicari possunt horrendi
 abusus, quos sacrificii, qui cœnam Domini in quæstum conferunt,
 detestantur.

POSTREMO vnde ortum est, quod dicunt se Filium
 Dei offerre? Magna res est offerre, videlicet agnoscere iram Dei ad
 peccata generis humani, & huic iræ sese subijcere, & Mediator
 esse inter Deum & genus humanum, & ingredi in sanctum sancto-
 rum ad Deum. Ideo ad Hebræos cap. 9. dicitur: Per proprium san-
 guinem intrauit semel in sancta sanctorum, æternam redemptionem
 meritis. Item: Qui Spiritu æterno se ipsum obtulit inculpatus Deo.
 Sola oblatio Christi, nostrum est agnoscere illam ab ipso factam obla-
 tionem, & credere per eam nobis placatum esse æternum Patrem, & pro
 ea gratias agere. Hæc considerent pij, & vera testimonia veteris Ec-
 clesiæ inquireant. Scio multos multa futilia testimonia recentium con-
 sperere, sed diligentia est pijs necessaria, discernere nothæ ac adulteri-
 mæ harmonia à veris. Retineatur ergo mos Apostolicus, qui annos
 trecentos in Ecclesia, inde vsq; ab Apostolis mansit, recitetur
 piæ

piæ lectiones, erudiat populus salutari concione, sicut precationes, deinde recitentur verba Christi de cœna, & Sacramentum distribuatur aliquot pijs exploratis, petentibus, deinde dicatur gratiarum actio. Nec fiant priuata singulorum oblationes. Et quia hæc causa postulat explicationem, ostendentem quæ res sit sacrificium, & an sit vna appellationis ratio, adijciam hanc declarationem, in quo quidem existimo, necessariam.

DE SACRIFICIO.

ET si autem puerile videtur, vocabula Sacramenti & Sacrificij discernere tamen res postulat, vt in ceremonijs discrimen notetur, & diuersi fines. Aliæ sunt signa & notæ promissionum, in quibus Deus nobis aliquid exhibet: Aliæ vero ceremoniæ non sunt signa promissionum, sed opera quæ nos Deo reddimus. Et in ceremonijs discrimina necesse est obseruare, quibuscumque, in quibus vocabulis vtamur. Et quoniam hæc vocabula Sacramenti & Sacrificij in vsu sunt, nos quoque ea retinebimus. Est itaque Sacramentum cœna, quæ est signum promissionis, per quod Deus aliquid nobis mittit aut exhibet. Circuncisio erat signum, quo pollicebatur Deus recipere circuncisos. Baptismus signum est, quo Deus nobis se recipere & recipit nos in gratiam, & quasi baptizat nos ipse: Nam multo baptizat vice Christi. Sacrificium est ceremonia vel opus, quod nos Deo reddimus, vt cum honore afficiamus. Hoc est, vt nos agnoscere hunc ipsum cui hæc obedienciam præstamus, esse Deum, ideoque nos ei hæc obedienciam præstare. Sunt autem Sacrificij species proximæ duæ, nec sunt plures. Quoddam est sacrificium propitiatorium, videlicet opus quod meretur alij remissionem culpæ & pœnæ æternæ, seu opus reconcilians Deum, & pacem iram Dei pro alijs, & satisfactorium pro culpa & pœna æternæ. Altera species est, Sacrificium *euaggelium*, quod non meretur remissionem peccatorum, aut reconciliationem, sed sit à reconciliatis, vt accepta remissione peccatorum, & pro alijs beneficijs, Deo gratias agamus, seu gratiam referamus hæc nostra obediencia. Hæc dicitur satis clare probari potest ex epistola ad Hebræos: Hæc enim dicitur tantum vnum in mundo propitiatorium sacrificium fuisse. Recogitur igitur, cætera omnia esse opera, in quibus reconciliari obedienciam declarare debuerunt. Porro in has duas species, quas dixi, adhiberi possunt omnia Leuitica sacrificia, tanquam in sua domesticitate cecebantur enia quædam in lege propitiatoria sacrificia, propter remissionem, seu similitudinem, non quod mererentur remissionem peccatorum coram Deo, sed quia significabant futurum Christi sacrificium. Cæterum ibi merebantur remissionem peccatorum in cœna